

PEDAGOGIK FAOLIYATDA MULOQOTNING MOHIYATI

Muyassarova Sevinch Faxriddin qizi

Guliston davlat pedagogika instituti

O'zbek tili va adabiyot ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik muloqotning mohiyati, o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro aloqalarning shakllari hamda samarali ta'lim jarayonini tashkil etishda muloqotning o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy pedagogikada uchraydigan muloqot uslublari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Pedagogik muloqot, muloqot uslublari, interaktiv jihati, perseptiv jihati, kommunikativ jihati, pedagogik takt.

Аннотация: В данной статье анализируется сущность педагогической коммуникации, формы взаимодействия между учителем и учеником, а также роль коммуникации в организации эффективного образовательного процесса. Рассматриваются также стили коммуникации, встречающиеся в современной педагогике, и их влияние на качество образования.

Ключевые слова: Педагогическая коммуникация, стили коммуникации, интерактивный аспект, перцептивный аспект, коммуникативный аспект, педагогический такт.

Abstract: This article analyzes the essence of pedagogical communication, the forms of interaction between the teacher and the student, and the role of communication in organizing an effective educational process. It also examines the communication styles found in modern pedagogy and their impact on the quality of education.

Keywords: Pedagogical communication, communication styles, interactive aspect, perceptive aspect, communicative aspect, pedagogical tact.

Kirish

Ta'lim tizimining asosiy poydevori bu — pedagogik muloqotdir. Pedagogik faoliyatda muloqot — bu shunchaki bilim uzatish emas, balki tarbiyachi va tarbiyalanuvchi o'rtasidagi ijtimoiy-psixologik hamkorlikdir. O'qituvchining muloqot qilish qobiliyati darsning samaradorligini 60-70% gacha belgilab beradi.

Muloqot faqat so'zlardan iborat emas. Tadqiqotlarga ko'ra, ma'lumotning:

7% — so'zlar (verbal);

38% — ovoz ohangi va intonatsiya;

55% — imo-ishora va tana tili (noverbal) orqali o'tadi.

Muhim eslatma: O'qituvchining dars davomida qo'llarini qovushtirib turishi yoki faqat kitobga qarab gapirishi o'quvchilar bilan aloqani uzib qo'yadi. Ochiq imo-ishoralar va ko'z bilan muloqot (eye contact) ishonchni oshiradi.

Pedagogik muloqot o‘z ichiga bir qator muhim vazifalarni oladi:

Axborot almashinuvi: Bilim va ko‘nikmalarni uzatish.

Boshqaruv funksiyasi: O‘quvchilar jamoasini tartibga solish va faoliyatni yo‘naltirish.

Shaxslararo munosabatlarni shakllantirish: Sinfda ijobiy psixologik muhit yaratish.

O‘z-o‘zini namoyon qilish: O‘qituvchining o‘z shaxsiyati orqali o‘quvchilarga o‘rnak bo‘lishi.

Ba‘zan o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida ko‘rinmas devor paydo bo‘ladi. Buni yengish uchun quyidagilarga e‘tibor berish lozim:

Qo‘rquv to‘sig‘i: O‘quvchi xato qilishdan qo‘rqsa, muloqot to‘xtaydi. O‘qituvchi "Xato qilish — o‘rganishning bir qismi" degan muhitni yaratishi kerak.

Hissiy masofa: O‘ta rasmiylik o‘quvchini bezdiradi. Samimiy tabassum va xayrli so‘z muloqotni jonlantiradi.

Pedagogik muloqot jarayonida o‘qituvchining shaxsi o‘quvchi uchun namuna vazifasini o‘taydi.

Nutq madaniyati: O‘qituvchining boy so‘z boyligi va adabiy tilda so‘zlashishi o‘quvchida tilga nisbatan hurmat uyg‘otadi.

Etika va estetika: Muomala madaniyati orqali o‘quvchilarda o‘zaro hurmat, bag‘rikenglik va jamoada ishlash ko‘nikmalari shakllanadi.

Pedagogik faoliyatda so‘z (verbal) bilan birga, imo-ishora, nigoh va ohang (noverbal) ham katta rol o‘ynaydi. O‘qituvchilar o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish muhimdir. Ularning birgalikda ishlashlari va tajriba almashishlari o‘zaro o‘qitish uslublarini yaxshilashga yordam beradi. O‘qituvchilarni guruhlar yoki jamiyatlar shaklida birlashtirish, o‘zaro fikr almashish, metodik tajribalar bilan bo‘lishish, samarali o‘qitishning eng yaxshi usullarini ishlab chiqishga yordam beradi.¹

Pedagogik faoliyat – bu nafaqat bilim berish, balki shaxsni shakllantirish jarayonidir. Bu jarayonning "qon tomiri" esa muloqotdir. Taniqli pedagog A.S. Makarenko aytganidek, pedagogik mahoratning asosi muloqot madaniyatida namoyon bo‘ladi. Muloqot o‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasidagi ko‘prik bo‘lib, u orqali axborot almashiladi, hissiy bog‘liqlik o‘rnatiladi va tarbiyaviy maqsadlarga erishiladi.

Ilmiy nuqtayi nazardan pedagogik muloqot uchta asosiy jihatni o‘z ichiga oladi:

Kommunikativ jihat: O‘qituvchi va o‘quvchilar o‘rtasida o‘zaro axborot almashinuvi.

Interaktiv jihat: Ta‘lim jarayoni ishtirokchilarining birgalikdagi faoliyati va harakatlar strategiyasini belgilash.

Perseptiv jihat: Muloqot ishtirokchilarining bir-birlarini tushunishi va hissiy holatini idrok etishi.

Pedagogik muloqot — bu shunchaki gaplashish emas, balki o‘quvchining qalbini

zabt etish va uni ilmga yo'naltirish san'atidir. Muloqot madaniyati yuqori bo'lgan pedagog har qanday vaziyatda ham o'quvchi bilan til topisha oladi va ta'lim maqsadlariga osonroq erishadi.

Shu tarzda, pedagogik faoliyatda boshqaruv va muloqot uslublarini to'g'ri tanlash va moslashtirish, o'qituvchilarni muntazam ravishda rivojlantirish va o'quvchilar bilan samimiy, ehtiyotkorona muloqot o'rnatish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali qilish mumkin. Tadqiqotlarga ko'ra, o'quvchilar o'qituvchining so'zlaridan ko'ra uning yuz ifodasi va harakatlariga ko'proq ishonadilar.

Pedagogik takt — bu o'qituvchining o'quvchiga nisbatan me'yorni saqlagan holda munosabatda bo'lishi, uning izzat-nafsiga tegmagan holda xatolarini tuzatish san'atidir.

Pedagogik muloqotda ko'pincha quyidagi to'siqlar uchraydi:

Psixologik to'siq: O'quvchining o'qituvchidan qo'rqishi.

Axborot to'sig'i: Materialning o'ta murakkab tilda tushuntirilishi.

Ijtimoiy-madaniy to'siq: Dunyoqarashlar va qadriyatlar to'qnashuvi.

Bularni bartaraf etish uchun o'qituvchi empatiya (o'zini boshqalar o'rniga qo'yib ko'rish) qobiliyatini rivojlantirishi lozim.

O'qituvchilar har bir o'quvchi bilan individual ishlashga ko'proq vaqt ajratishlari kerak. Har bir o'quvchini uning shaxsiy xususiyatlari, temperamentiga qarab qo'llab-quvvatlash, motivatsiya qilish va uni o'qish jarayoniga jalb qilish samarali natijalarga olib keladi. Buning uchun, o'qituvchilarga o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlari va ehtiyojlariga moslashadigan treninglar o'tkazish tavsiya etiladi.²

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, pedagogik muloqot — bu ta'limning texnik vositasi emas, balki uning ma'naviy-ruhiy asosidir. Demokratik uslubga asoslangan, empatiya va pedagogik takt bilan boyitilgan muloqotgina komil insonni tarbiyalashga xizmat qiladi. Zamonaviy o'qituvchi nafaqat o'z fanining ustasi, balki mahoratli psixolog va notiq ham bo'lishi shart.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. PEDAGOGIK FAOLIYATDA MULOQOT USLUBLARI SAMARALI O'QITISHNING ASOSIY OMILI SIFATIDA (google)

Текст научной статьи по специальности «Науки об образовании»

2. Yusupov V. Muloqot psixologiyasi. – Toshkent, 2012.

3. G'oziyev E.G'. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: "O'qituvchi", 2011. (O'qituvchi va o'quvchi muloqoti tahlili bo'yicha asosiy manba).